

»Vi måste prata om ras«

Ras har betydelse: i segregationen, i en ekonomisk underordning, på arbetsmarknaden, enligt Tobias Hübinette och Nina Edström på Mångkulturellt centrum.

FACKET OCH

Foto: Henrik Montgomery

FRÄMLINGSFIENTLIGHETEN del 7. Vi måste prata om att vi alla "gör ras", i stället för att försöka peka ut enskilda rasister. Det anser forskare på Mångkulturellt centrum i Botkyrka.

I diskrimineringslagen från 2009 finns begreppet ras inte längre med. Det avskaffades av riksdagen och det har avskaffats i forskarvärlden.

Men vår fysiska kropp påverkar hur vi blir betraktade och bemötta, och därför måste vi återigen börja prata om ras, anser forskarna på Mångkulturellt centrum. Där pågår just nu utställningen Varning för ras.

– Väldigt många i Sverige lever med föreställningen att just i Sverige spelar ras ingen roll. Att vi har skapat ett icke-rasistiskt samhälle, med undantag för några få rasister, säger ras- och vithetsforskaren Tobias Hübinette på centrumet.

– Det är också svårt att erkänna att folk drabbas av diskriminering på grund av sitt utseende. Då måste man också erkänna att man är privilegierad som vit, och ibland också är förövare.

Därför är det smärtsamt – men nödvändigt – att prata om ras, säger Tobias Hübinette och tar sig själv, som är adopterad, som exempel: Om han skulle diskrimineras på grund av sitt asiatiska utseende, skulle han inte kunna hävda att han är etniskt diskriminerad, eftersom han är svensk.

Han vill inte prata om biologiska raser, som man föds till, utan om sociala raser som skapas och återskapas, som görs i möten mellan människor.

Det är som med genus, där såväl män som kvinnor "gör genus" varje dag. Båda grupperna är lika goda kålsupare, även om männen är överordnade.

– Människor överallt gör ras, också här i norra Botkyrka. De dömer människor utifrån olika utseenden, och kopplar dem till vissa beteenden. Men också här spelar över- och underordning roll, det drabbar inte på samma sätt eftersom de inte har makt.

Vilka raser det finns spelar inte så stor roll – gå till dig själv och hur du slentrianmässigt skulle bunta ihop folk, säger Tobias Hübinette.

Viktigast är att se och belysa hur vita och icke-vita behandlas olika och har olika privilegier.

Forskningsassistenten Nina Edström påpekar att det är viktigt att komma ihåg att vår färgblindhet är ett resultat av ett förändringsarbete.

– De styrande i Sverige har försökt få oss att inte tänka ras, och det är ju orsaken till att vi inte vill prata om ras. Och därför tror vi att vi har ett samhälle där ras inte spelar någon roll, säger hon.

– Men tittar man på empirin, hur det ser ut i verkligheten, ser man att ras har betydelse: i segregationen, i en ekonomisk underordning, på arbetsmarknaden.

Nina Edström leder mångfaldsarbeten på organisationer och möter ofta ett motstånd mot rasbegreppet.

– Då brukar jag vända på resonemanget. Vem gynnas? Jag har helt klart fördelar av att jag är vit och har en svensk bakgrund. Jag blir inte misstänkliggjord i butiker, min bakgrund ligger mig inte fatet när jag söker jobb. Jag tar mina privilegier som självklara, säger hon.

Rasbegreppet är också viktigt för att förstå Sverigedemokraternas utbredning i landet, enligt Tobias Hübinette.

Han har just genomfört en studie med 100 personer i södra Botkyrka, där partiet har ett starkt fäste. Att SD får rekordsiffror beror på att partiet börjar erövra Storstockholm, som södra Botkyrka med främst vita invånare.

I Fittja, i andra änden av Botkyrka – där Mångkulturellt centrum ligger, har befolkningen gått från 35 procent infödda svenskar 1990, till nästan inga i dag.

I studien syns en väljarström från S till SD, och en oförmåga att ta in det nya Sverige, framför allt den senaste tidens invandring från tredje världen.

– Jag bävar för den dagen då Sverigedemokraterna blir det största partiet bland arbetare. Så som högerextrema partier är i Norge, Frankrike, Österrike, Nederländerna och Schweiz. I Finland är Sannfinländarna på god väg att äta upp stora delar av socialdemokratin, säger Tobias Hübinette.

För att analysera SD:s framgång och vad som kan vara Socialdemokraternas motdrag, gör han jämförelser med USA. Där har Demokraterna insett att de måste fokusera på minoriteterna, som svarta, latinamerikaner och asiater, som ofta är arbetarklass.

– USA är på väg mot en utveckling där icke-vita kommer att vara i majoritet, så Demokraterna har en majoritet om de fortsätter den väg de slagit in på, säger han.

Också i Frankrike har socialdemokraterna förstått vikten av att vända sig till, lyssna på – och lyfta fram – personer ur minoritetsgrupper.

– I Sverige har vi haft en minister i taget – högst – som är icke-vit. Men titta på den franska regeringen, där är det nu två afrikaner, tre araber, två asiater, en latinamerikan. Vi har aldrig sett något liknande i Europa.

Mona Sahlin förstod det där, att de knallröda distrikten är icke-vita. Hon höll sitt linjetal här ute, säger han och pekar på en plats utanför Mångkulturellt centrum där det nu byggs bostäder men där det då stod en skola.

– Men det gäller att hitta det magiska tricket för att inkludera både vita och icke-vita, säger Tobias Hübinette, och påpekar att i USA går många vita arbetare över till Republikanerna.

För att förstå det nya Sverige måste man ta in begrepp som ras och vithet. Ras är en särskiljande faktor, det går inte att komma ifrån, säger han.

Att SD var det parti som vid förra valet hade flest personer med utländsk bakgrund på sina röstsedlar kan annars verka förvirrande.

– Är du vit, kommer du från våra grannländer så får du vara med. Det läskiga är att europeiska invandrare från rekordåren och deras barn är överrepresenterade i SD. Det blir de gruppernas sätt att försäkra sig om att de är svenskar. De kanske också vill skydda de privilegier de har kämpat sig till. Det är en klassisk psykologisk effekt, även om den inte är försvarbar.

Han rekommenderar SD:s partiledare Jimmie Åkessons bok Satis politi.

– Den gav mig jättemycket. Där beskriver han hur han starkt identifierar sig med 1900-talet och socialdemokratin, och det känns genuint. Tage Erlander sa så sent som 1965 att svenskar är rena till rasen och att det ska vi vara glada för. Han menade väl att det är lättare att skapa folkhemmet då (se citat till HÖGER).

Åkesson ser det Hübinette också ser, att nationalism och socialdemokrati gick hand i hand under stora delar av 1900-talet. Ända fram till 1975 var det officiella Sverige emot mångkultur.

– Många minns att Sverige var vitt på 1970-talet, för invandrarna var vita. Alla fick inte vara med, romer och samer fick det inte, dem segregerade man bort.

– SD har historien på sin sida, det är inte konstigt att de övertagit Socialdemokraternas retorik. Nu försöker de också få framtiden med sig, säger han.

– Och segregationen i landet gör det möjligt för SD att bevara fantasin om Sverige på 1970-talet.

[Charlotta Kåks Röshammar](#)

08-796 27 04